

333 HECYRA TERENTII
ACTA LVDIS ROMANIS SEX. IVO
LIO CAES. CN. CORNELIO DOLA-
BELLA AEDIL. CVR. NON EST
PERACTA TOTA. MODOS FECIT
FLACCVS CLAVD. TIBIIS PARILIB.
CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS.
RELATA EST ITERVM LVDIS FV-
NEBRIVS. RELATA EST TER-
TIO Q. FVLVIO, L. MARCIO
AEDILIBVS CVRV-
LIBVS.

PERSONAE.

PHILOTIS	<i>meretrix,</i>
SYRA	<i>anus,</i>
PARMENO	<i>seruus,</i>
LACHES	<i>senex,</i>
SOSTRATA	<i>mulier,</i>
PHIDIPPVS	<i>senex</i>
PAMPHILVS	<i>adolescens,</i>
MYRRHINA	<i>mulier,</i>
SOSIA	<i>seruus,</i>
BACCHIS	<i>meretrix.</i>

TERENTII. 334
C. SVLPICII APOLLINARIS
PERIOCHA.

VXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans uirgini uitiū obtulit:
Eiusq; per uim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero grauidam, ne id sciat socrus
Ut agram ad se transfert: reuertit Pamphilus
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non uolt. pater incusat Bacchidis
Amorem: dum se purgat Bacchis, annulum
Mater uitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGVS

Reddit rationem cur explosa denuo cognoscenda
sit: & excusando infortunium attentionem postulat.

HEcyra est huic nomē fabulæ. hæc cum data
Est noua, nouum interuenit uitium, & cala
mitas,

Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane est pro noua:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit uendere.

Y 5

Alias

Alias cognostis eius: quæso hanc noscite.
 Orator ad uos uenio ornatu prologi.
 Sinite exorator sim, eodem ut iure uti senem
 Liceat, quo iure sum usus adolescentior,
 Nouas qui exactas feci ut inueterascerent,
 Ne cum poeta scriptura euanesceret.
 In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
 Partim sunt earum exactus, partim uix steti.
 Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
 Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
 Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
 Nouas studiose, ne illum ab studio abducerem.
 Perfeci, ut spectarentur. ubi sunt cognita,
 Placita sunt. ita poetam restitui in locum,
 Prope iam remotum iniuria aduersarium
 Ab studio, atque ab labore, atque ab arte musica.
 Quòd si scripturam spreuisssem in præsentia, &
 In deterrendo uoluisssem operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quàm in negotio:
 Deterruisssem facile, ne alias scriberet.
 Nunc quid petam, mea causa, æquo animo attendite.
 Hecyram ad uos refero, quàm mihi per silentium
 Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit cala-
 mitas.

Eam calamitatem uestra intellegentia
 Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
 Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit expectatio:

Comitum conuentus, studium, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem: refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor uenit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: uobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per uos artem musicam
Recidere ad paucos. facite, ut uestra auctoritas
Mea auctoritati fauatrix, adiutrixq; sit.
Sinunquam auare statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quam maxime seruire uostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in uostram commisit fidem,
Ne eum circumuentum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & silentium
Date, ut lubeat scribere alijs, mihiq; ut discere
Novas expediât, posthac pretio emptas meo.

ACTUS

HECYRA
ACTVS PRIMIS SCENAE PRIMAE
PERIOCHA I. C.

Parasceue occasionis, qua exponatur argumeta
tū fabulae adhibitis duabus personis protaticis. Syra
ethos prauum & turpe: Philotidos commodius.

PHILOTIS, SYRA.

Iambici senarij.

ER pol quān paucos reperias mea
retricibus

Fideleis euenire amatores Syra.

Vel hic Phamphilus iurabat quos
ties Bacchidi,

Quān sanēte, ut quiuis facile pose

set credere,

Nunquam illa uiua ducturum uxorem domum:

Hem duxit. Sy. ergo propterea te sedulo

Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat,

Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.

Ph. Vtin' eximium neminem habeam? Sy. neminem:

Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te uenit,

Quin ita paret sese, abs te ut blanditijs suis

Quam minimo pretio suam uoluptatem expleat.

Hiscine tu amabo non contra insidiabere?

Ph. Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est.

Sy. Iniurium est autem ulcisci aduersarios?

Aut qua uia captent te illi, eadem ipsos capi?

Ehem

*Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est, aut tibi hæc sententia?*

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Plerumq; in amore turpi fides soluitur.
- 2 Iuramenta amatorum fallatiora sunt.
- 3 Lenæ semper sui similes sunt, quippe amatoribus
expoliandis & in nassam pelliciendis.

ACTVS PRIMIS SCENAE II

PERIOCHA.

*Explicatio elegans totius negotij expositæ hac fa-
bula. Parmeno sat bonus & prudens: Philotis com-
moda.*

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Eiusdem generis.

Senex si quæret me, modo isse dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed uideon' ego Philotium? unde hæc aduenit?
Philotis, salue multum. Ph. o salue Parmeno.
Sy. Salue mecastor Parmeno. Pa. & tu adepol Syra.
Dic mihi Philoti, ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime me equidem oblectaui, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

Pa. Aedepol te desiderium Athenarum arbitror
 Philotium cepisse saepe, & te tuum
 Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,
 Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
 Vosq; hic uidendi, antiqua ut consuetudine
 Agitarem inter uos libere conuiuium:
 Nam illi haud licebat nisi praefinito loqui
 Quae illi placerent. Pa. haud opinor commode
 Finem statuisse orationi militem.

Ph. Sed quid negoti hoc? modo quae narrauit mihi
 Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
 Fore, ut ille hac uiua posset animum inducere
 Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. eho tu, an non
 habet?

Pa. Habet, sed firmæ hæ uereor ut sint nuptiae.

Ph. Ita dii deaq; faxint, si in rem est Bacchidis.
 Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno.

Pa. Non est opus prolato: hoc percontarier
 Desiste. Ph. nempe ea causa, ut ne id fiat palam.

Ita me dii bene ament haud propterea te rogo, ut
 Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam.

Pa. Nunquam dices tam commode, ut tergum meum
 Tuam in fidem committam. Ph. ah noli Parmeno:

Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
 Quam ego, quae perconter, scire. Pa. uera hæc præ
 dicat:

Et mi illud uitium maximum est, si mihi fidem
 Das te taciturnam, dicam. Ph. ad ingenium redis.

Fidem

Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hanc
Bacchidem

Amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus,

Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:

Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,

Senem se dicere esse, illum autem esse unicum,

Præsidium uelle se senectuti suæ.

Ille primo se negare: sed postquam acrius

Pater instat, fecit animi ut incertus foret,

Pudorin', an ne amor obsequeretur magis.

Tundendo, atque odio denique effecit senex:

Despondit gnatam ei huius uicini proxumi.

Vsque illud uisum est Pamphilo neutiquam graue,

Donec iam in ipsis nuptijs, postquam uidet

Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:

Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,

Si adesset, credo ibi eius commiseresceret.

Vbicunq; datum erat spatium solitudinis,

Vt conloqui mecum una posset: Parmeno

Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?

Non potero hoc ferre Parmeno: perij miser.

Ph. At te dij de æq; perduint cum isto odio Laches.

Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:

Nocte illa prima uirginem non attigit:

Que consecuta est nox, eam nihilo magis.

Ph. Quid ais? cum uirgine una adolescens cubuerit,

Plus potus, illa se abstinere ut potuerit?

Non uerisimile dicis: nec uerum arbitror.

Pa. Credo

Pa. Credo ita uideri tibi: nam nemo ad te uenit,
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.

Ph. Quid deinde fit? *Par.* diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narratq; ut uirgo à se integra etiam tum fiet:
Seq; ante, eam quam uxorem duxisset domum,
Sperasse eas tolerare posse nuptias.

Sed quam decreverim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi uirgini est.

Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Pa. Hoc ego proferre, incommodū esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas tui,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognouerit
Non posse se mecum esse, abituram denique.

Ph. Quid interea? ibat ne ad Bacchidem? *Pa.* quotidie:
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese uidet,
Maligna multo, & magis pro cax facta illico est.

Ph. Non æpol mirum. *Par.* atqui ea res multo maxima
ume

Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum æstimans.
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atque iniurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia

Deuictus,

Deuictus, partim uictus huius iniuria,
 Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huic transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est.
 Interea in Imbro moritur cognatus senex
 Horunc, ea ad hos redibat lege hereditas.
 Eo amantem inuitum Pamphilum extrudit pater,
 Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
 Rus abdedit se: huc raro in urbem com meat.
 ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
 pa. Nunc audies. primum dies complusculos
 Bene conueniebat sane inter eas: interim
 Miris modis odisse cœpit Sostratam,
 Neque lites ullæ inter eas, postulatio
 Nunquam. ph. quid igitur? Par. si quando ad eam ac-
 cesserat

Confabulatum, fugere est conspectu illico,
 Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
 Simulat se à matre accersi ad rem diuinam, abit.
 Vbi ibi est dies complureis, accersi iubet.
 Dixere causam tunc nescio quam: iterum iubet:
 Nemo remisit. postquam accersunt sepius,
 Aegram esse simulant mulierem. nostra illico
 It uisere ad eam: admisit nemo. hoc ubi senex
 Resciuit, heri ea causa rure aduenit huc,
 Patrem continuo conuenit Philumena.
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
 Nisi sane curæ est, quorsum euenturum hoc fiet.
 Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.

Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
 Me esse illum conuenturam. Par. dii uortant bene
 Quod agas. Ph. uale. Par. & tu bene uale Philotium.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Serui ordinarij imperiosiores sunt, quàm deceat
 & conuenit.
- 2 Dura est scortorum apud militem seruitus.
- 3 Meretrices de amore suo magis quàm de conu-
 bio honesto sollicitæ sunt.
- 4 Percontantur arcana studiosius meretrices.
- 5 Seruilis garrulitatis hic est exemplum. Non igitur
 est tutum, seruis, quod diuulgatum nolimus, crea-
 dere.

ACTVS SECVNDI SCENAE I

PERIOCHA.

Contentio & lites inter coniuges. Senis persona
 iracunda & uehemens & obiurgatoria. Sostrate in-
 nocens & moderata.

LACHES, SOSTRATA.

Iambici octonarij & pauci senarij admixtis trocha-
 icis octonarijs.

Pro deum atque hominum fidem, quod hoc
 genus est, quæ hæc coniuratio,
 Ut omnes mulieres eadem æque studeant,
 nolintq; omnia?
 Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio u-
 lam reperias?

Itaque

Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus,
uiris

Esse aduersas, æque Studium est, similis est pertinacia.

In eodem omnes mihi uidentur ludo doctæ ad malitiam: &

Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.

S. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio.
La. hem

Tu nescis? So. non, ita me dii bene ament mi Laches,
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. La. dii mala prohibeant.

So. Meque abs te immerito esse accusatam, post modo rescisces. La. scio.

Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,

Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?

Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;

Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent.

Tu sola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.

S. Egone? L. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem haud hominem putas.

An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini,

Quo quisque pacto hic uitam uostrorum exigat?
 Multo melius, hic quæ fiunt, quàm illi ubi sum asie-
 due, scio:

Ideo quia, uti uos mihi domi eritis, proinde ego ero
 foris.

Iam pridem equidem audiui cepisse odium tui philue-
 menam:

Minimeq; adeo mirum: & ni id fecisset, magis mirum
 foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset do-
 mum:

Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isse
 foras.

At uide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs-
 te Sostrata.

Rus habitatum abij, concedens uobis, & rei seruiens,
 Sumptus uestros, otiumq; ut nostra res posset pati,
 Meo labori haud parcens, præter æquom atque æta-
 tem meam.

Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?
 S. Non mea opera, neque pol culpa euenit. L. imo ma-
 xime.

Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola Sostrata.
 Quæ hic erant, curares; cum ego uos solui curis cæ-
 teris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet,
 Illi' dices culpa factum. S. haud equidem dico mi
 Laches.

L. Gaudeo

L. Gaudeo (ita me diu ament) gnati causa: nam de te quidem,

Sati scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

S. Qui scis, an ea causa mi uir me odisse assimulauerit,

Ut cum matre una plus esset? L. quid ais? non signi sat est,

Quod here nemo uoluit uisentem te ad eam introuire?

S. Enim lassam oppido tum dicebant: eo ad eam non admissa sum.

L. Tuos esse illi mores morbum magi, quam ullam aliam rem arbitror:

Et merito adeo: nam uostrarum nulla est, quin gnatum uelit

Ducere uxorem: et quae uobis placita conditio est, datur:

Vbi duxere impulsu uostro, uostro impulsu easdem exigunt,

THESES ETHICAE.

1. Vniuersis mulieribus idem est ingenium eademque malicia.

2. Magna est patrisfamilias et ruri et domi ratio et cura.

3. Socrus fere nurus suas odisse solent.

4. Vxoris est familiam bene curare, sicut mariti uisum ruri comparare.

Senum colloquium. Phidippus mansuetus. Laches
tis ethos difficilius.

PHIDIPPVS, LACHES,
SOSTRATA

Iambici octonarij catalectici.

Etsi scio Philumena meū ius esse, ut te cogam,
Quæ ego imperem facere: ego tamen patrio
animo uictus faciam

Vt tibi concedam, neque tuæ libidini aduorsabor.

L. Atque eccum Phidippum optume uideo: ex hoc iã
scibo, quid sit.

Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprime oba
sequentem:

Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat
animos.

Quòd si tu idem faceres, magis in rem & nostram,
& uostram id esset.

Nunc uideo in illarum potestate esse te. P. eia uero.

L. Adij te heri de filia: ut ueni, itidem incertū amisti.

Haud ita decet, si perpetuam uis esse affinitatem hãc,

Celare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer:

Aut ea, refellendo, aut purgando uobis corrigemus,

Te iudice ipso. sin ea est causa retinendi apud uos,

Quia ægra est: te mi iniuriam facere arbitror Phi
dippe,

si metuis satis ut meæ domi curetur diligenter.

At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi
pater es,

Vt tu illam saluam magis uelis, quàm ego: id adeo
gnati causa,

Quem ego intellexi illã haud minus quàm se ipsum,
magnificare.

Neque adeo me clam est, quàm esse eum grauius latius
rum credam,

Hoc si rescierit. eò, domum studeo hæc prius, quàm il
le huc redeat.

P. Laches, & diligentiam uestram, & benignitatem

Noui: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animũ iuduco:

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad uos redire stu
deo,

Si facere possim ullo modo. L. quæ res te facere id
prohibet?

Eho, nunquidnam accusat uirum? P. minime: nam post
quam attendi

Magis, & ui cœpi cogere ut rediret, sancte adiurat

Non posse apud uos Pamphilo se absente perdurare:

Aliud fortasse alijs uitij est: leni ego animo sum natus:

Non possum aduersari meis. L. hem Sostrata. So. heu
me miseram.

L. Certum ne est istuc? P. nunc quidem, ut uidetur: sed
nunquid uis?

Nam est, quod me transire ad forum iam oportet. L.
eo tecum una.

- 1 *Nimia lenitas & facilitas patrum in suos non pa-
rum obest moribus.*
- 2 *Patria potestas est ut suos pro arbitrato cogat.*
- 3 *Non celando sed proferendo peccato disidium
tollitur.*
- 4 *Maritus uxorem tanquã partem sui magni facit.*
- 5 *Lenitas patris liberos apud se retinet.*

ACTVS SECVNDI SCENAE III

PERIOCHA.

*Querela mulieris innocentis & falso accusata,
ethos triste & anxium.*

SOSTRATA.

Trochaici octonarij.

A Edepol na nos aequè sumus omnes inuisa uir-
ris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut uideamur
malo.
Nam, ita me ament di, quòd me accusat nunc uir, sum
extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt,
socrus
Omneis esse iniquas. haud pol me equidem: nam nuna
quam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mi eue-
niat, scio.

Nisi

Nisi pol filium multimodis iam expecto ut redeat domum.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Moderationis ingenij anus est non debacchans in uirum, wie eyn alter teufel.
- 2 Nonnullae mulieres perniciose ac prae sunt in causa cur omnes ad unam sic iudicentur.
- 3 Peruersitas mulierum non est facilis expurgatu.

ACTVS TERTII SCENAE I

PERIOCHA I. C.

Comperta discessione uxoris grauiter perturbatur Pamphilus, amore, solitudine, dolore: praesertim audito clamore Philumena.

PAMPHILVS, PARMENO,
MYRRHINA.

Octonarij iambici & trochaici: item iambici senarij.

NEmini ego plura acerba esse ex amore homini unquam oblata credo,
 Quam mi. heu me infelicem, hancine ego uitam par si perdere?
 Hancine ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum?
 Cui quanto fuerat praestabilius, ubiuis gentium aetatem agere,
 Quam huc redire? atque haec ita esse miserum me resciscere?

Z S Nam

Nam uos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus est
labos,

Omne quod est interea tempus, prius quam id rescia-
tum est, lucro est.

Par. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, repea-
ries.

Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile scio reuoca-
rituras.

Rem cognosces, iram expedies: restitues rursus in
gratiam.

Leuia sunt hæc, quæ tu pergrauia esse in animum in-
duxisti tuum.

Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentia-
um est æque miser?

Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animi
amori deditum:

Iam in hac re ut taceam, cuiuis facile scitu quam fua-
rim miser.

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi
obtrudit pater.

Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expe-
diui animum meum:

Vixq; huc contuleram, hem noua res orta est, porro
ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inuen-
turum arbitror:

Quod cum ita esse inuenero, quid restat, nisi porro
ut

ut fiam miser?

Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio per-
tulit,

Tot meas iniurias quæ nunquã in ullo patefecit loco.
Sed magnũ nescio quid necesse est euenisse Parmeno.
Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permãsit diu.
Par. Hoc quidem hercle paruum est: si uis uero ueram
rationem exequi,

Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, iniue-
rias

Faciant: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,

Cum de eadẽ causa est iracũdus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxijs iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, in-
firmum gerunt.

Undem mulieres sunt ferme, ut pueri leui sententia:
Fortasse unum aliquod uerbum hanc inter eas iram
conciuerit.

Pam. Abi Parmeno intro, ac me uenisse nuncia. Par.
hem quid hoc? Pam. tace.

Trepidari sentio, cursari rursus proorsum: agedum ad
fores

Accede propius. Par. hem, sensistin'? Pam. noli fabula-
larier.

Pro Iupiter, audio clamorem. Par. tute loqueris, me
uetas?

M. Tace

M. Tace obsecro mea gnata. Pam. matris uox uisa est
Philumena.

Nullus sum. Par. qui dum? Pam. perij. Par. quam ob
rem? Pam. nescio quod magnum malum

Profecto Parmeno me celas. Par. uxorem Philumene
nam

Pauitare nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.

Pam. Interij: cur mihi id non dixti? Par. quia non pote
ram una omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemone
medicum adduxit? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quam primum, quid
quid est, certum sciam?

Quonam modo Philumena mea nunc offendam af
fectam?

Nam si periculum ullū in te est, perijsse me una haud
dubium est.

Par. Non usus factus est mihi nunc, hunc intro sequi.

Nam inuisos omneis nos esse illis sentio:

Here nemo uoluit Sostratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus fiet,

Quod sane nolim, maxime heri causa mei

Seruomillico introijsse dicent Sostrate,

Aliquid tulisse comminiscuntur mali:

Capiti, atque etati illorum, morbus qui auctu sit:

Hera in crimen ueniet, ego in magnum malum.

THESES ETHICAE.

I Nulla calamitas sola.

Mala

- 2 Mala ignota rectius tolerantur.
 3 Contra cognita citius expediuntur.
 4 Etiam iniquiores parentes ferendi sunt.
 5 Maritus magis fit obnoxius uxori moderatæ.
 6 Mulieres propter animum infirmum citius irascuntur.
 7 In medio impetu amatores consolationem non admittunt.

ACTVS TERTII SCENAE II

PERIOCHA.

Adducitur & Sostrata ad copiosioris epitaseos occasionem. Atque retinetur in proscenio ad congressum & colloquium filij.

SOSTRATA, PARMENO,
 PAMPHILVS.

Iambici octonarij catalectici

Nescio quid iam dudum hic audio tumultuari
 misera:

Male metuo, ne Philumenæ magi morbus aggravescat:

Quod te Aesculapi, et te Salus, ne quid sit huius oro.

Nunc ad eam uisam. Par. heus Sostrata. S. ehem. Par. iterum istinc excludere.

S. Ehem Parmeno, tunc hic eras? perij, quid faciam misera?

Non uisam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit egra?

Par.

Par. Non uisas, nec mittas quidem uisendi causa quem
quam.

Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte
duco:

Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
Tum autem filius tuus introijt uidere, ut uenit, quid
agat.

S. Quid ais? an uenit Pamphilus? Par. uenit. S. dijs gra-
tiam habeo.

Hem, istoc uerbo animus mihi redijt, & cura ex cora
de excessit.

Par. Iam ea te causa maxime huc nunc introire nolo:
Nam si remittent quippiam Philumena dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
Quæ inter uos interuenit, unde ortum est initium
iræ.

Atque eccum uideo ipsum egredi: quàm trist' st. So. o
mi gnate.

Pa. Mea mater, salue. S. gaudeo uenisse saluom. saluan'
Philumena est? Pam. meliuscule est. S. utinam istuc ita
dijs faxint.

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pa.
recte mater.

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente in-
uasit?

Pam. Ita factum est. So. quid morbi est? Pam. febris. So.
quotidiana? Pam. ita aiunt.

Isodes intro, consequar iam te mea mater. So. fiat.

Pam,

PAM. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera adiuta.

PA. Quid? non sciunt ipsi uiam, domum qua redeant?

PAM. cessas?

THESES ETHICAE I. VV.

1 Vocandi sunt dii praesides rebus periclitantibus.

2 Fugiat eum cui quis odio est.

3 Leto nuncio cura ex corde excedunt

4 Tutius est coniuges solos sibi adesse, quorum consilia sunt communia.

5 Prudentis est pericula posse dissimulare.

ACTVS TERTII SCENAE III

PERIOCHA I. C.

Gravis querela adolescentis ingenio probo & liberali praediti, & dolor uehemens qui erumpit in re minime expectata. Ethos ualde moderatum & honestum.

PAMPHILVS.

Trochaici octonarij & iambici aliquot senarij.

NEquo mearum rerum initium ullum inuenire idoneum,

Vnde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt,

Partim quae perspexi his oculis, partim quae accepi auribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam

Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans

Morbo me uisurum affectam, ac sensi esse, uxorem:
hei mihi,

Postquam me aspexere ancilla aduenisse, ilico omnes simul

Letæ exclamant, uenit, id quod me repente aspexerāt.
Sed continuo uultum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum
meum.

Forte una illarum interea propere præcurrit, nuncians

Me uenisse: ego eiu' uidēdi cupidus recta consequor.
Posteaquam introij, extemplo eius morbum cognoui
miser.

Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum
dabat:

Neque uoce alia, ac res monebat, ipsa poterat con-
queri.

Postquam aspexi, o facinus indignum inquam: & cor-
ripui illico

Me inde, lacrumans, incredibili re, atq; atroci percis-
tus.

Mater consequitur: iam ut limen exirem, ad genua ad-
cidit,

Lacrumans misera: miseritum est, profecto hoc sic est
ut puto.

Omnibu' nobis ut res dant sese, ita magni atque humi-
les

les sumus.

Hanc habere orationem mecum à principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cau-
sam uides:

Nam uitium est oblatum uirgini olim ab nescio quo
improbo:

Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret
suum.

Sed cū orata eius reminiscor, nequeo quin lacrumem
miser.

Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie
obtulit,

Per eam te obsecramus ambæ, si ius, si fas est, uti
Aduorsa eius per te tecta tacitaq; apud omnes sient:
Si unquam erga te animo esse amico senti eam, mi
Pamphile,

Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro illa nūc,
rogat:

Ceterum de redducenda id fac, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neque grauidam esse ex te, solus con-
sciis:

Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eam men-
sibus:

Tum, postquam ad te uenit, mensis hic agitur iam se-
ptimus:

Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est Pami-
phile,

Maxime uolo, doq; operam, ut clam partus eueniat

a

Atque

Atque adeo omneis . sed si fieri id non potest, quin
sentiant,

Dicam abortū esse. scio nemini aliter suspectū fore,
Quin, quod uerisimile est, ex te recte eum natum pu-
tent.

Continuo exponetur: hic tibi nihil est quidquam in-
commodi: &

Illi miseræ indigne factam iniuriam contexeris.

Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod dixi,
fidem.

Nam de redducenda, id uero neutiquam honestum
esse arbitror:

Nec faciā: etsi amor me grauius, consuetudoq; tenet.

Lacrumo, quæ post hac futura est uita, cum in mens-
tem uenit,

Solitudoq; . o fortuna ut nunquam perpetuo es bona.

Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum red-
didit.

Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam
huic dabo.

Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus

In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstinuisse in principio, cum data est:

Vereor, si clamorem eiu' hic crebro exaudiat,

Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi est

Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

- 1 Perturbati est animi, caput orationis non inuenire posse.
- 2 Vultus est animi index atq; adeo speculum.
- 3 Iuxta fortunam animus mutatur.
- 4 Prudentis & boni est obscœna posse celare.
- 5 Non omnia seruis, qui ut plurimum futiles sunt, credenda sunt.

ACTVS TERTII SCENAE IIII
PERIOCHA I. C.

Seruile colloquium & ablegatio Parmenonis. Parmeno morosus, Sosia uanus, Pamphilus cautus.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

Iambici senarij.

A In' tu tibi hoc incommodum euenisse iter?
 So. Non hercle Parmeno uerbis dici potest
 Tantum, quàm re ipsa nauigare incommodum est.
 Pa. Ita ne est? So. o fortunate, nescis quid mali
 Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
 Nam alias ut omittam miserias, unam hanc uide:
 Dies triginta aut plus eo, in naui fui,
 Cum interea semper mortem expectabam miser:
 Ita usque aduersa tempestate usi sumus.
 Par. Odiosum. So. haud clam me est: denique hercle
 aufugerim
 Potius, quàm redeam, si eò mi redeundum sciam.
 Par. Olim quidem te cause impellebant leues,
 Quod nunc minitare facere, ut faceres Sosia.

Sed Pamphilum ipsum uideo stare ante ostium:

Ite intro: ego hunc adibo, si quid me uelit.

Here, etiam tu hic stas? Pam. equidem te expecto. Par.
quid est?

Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini
Pam. tibi.

Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una aduectus est, conueni.

Pa. Perij: uouisse hunc dicam, si saluus domum
Rediisset unquam, ut me ambulando rumperet.

Pam. Quid cessas? Par. quid uis dicam? an conueniam
modo?

Pam. Imo, quòd constitui me hodie conuenturum cum,
Non posse, ne me frustra illi expectet: uola.

Par. At non noui hominis faciem. Pam. at faciam, ut
noueris:

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, casius.

Par. Cadauerosa facies. dii illum perduint.

Quid: si non ueniet? maneam ne usque ad uesperum?

Pam. Maneto: curre. Par. non queo: ita defessus sum.

Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio

Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,

Sue gnatae partum: nam me miseret mulieris:

Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:

Nam me parenti potius, quàm amori obsequi

Oportet. at at at eccum Phidippum, & patrem

Video: horsum pergunt. quid dicam hisce, incertus sum.

1 Periculosum est ingredi mare. Atq; primum nauæ
tam pleriq; detestantur.

2 Arcana non sunt seruis credenda. Quare si quid
secreti uelis, istos ablegato.

ACTVS TERTII SCENAE V

PERIOCHA I. C.

Contentio inter senes & Pamphilum. & certae
men difficile: dum & suo honori, & Philumena fa-
ma consulere studet.

LACHES PHIDIPPVS,
PAMPHILVS.

Trochaici octonarij & iambici senarij.

Dixtin' dudum, dixisse illam se expectare filii
um?

ph. Factū. La. uenisse aiunt: redeat. Pam. quam causam
dicam patri,

Quamobrem non reducam, nescio. La. quem ego hic
audiui loqui?

Pam. Certum obfirmare est uiam me, quam decreui
persequi.

La. Ipsi est, de quo hoc agebam tecum. Pam. salue mi
pater.

La. Gnate mi, salue. Ph. bene factum te aduenisse Pam-
phile,

Atque adeo, quod maximum est, saluum atque ualidum,
Pam. creditur.

La. Aduenis modo? **Pam.** admodū. **La.** cedo quid reliquit Phania

Consobrinus noster? **Pa.** sane hercle homo uoluptati obsequens

Fuit, dum uixit: & qui sic sunt, haud multum heredes adiuuant.

Sibi uero hanc laudem reliquit: uixit, dū uixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia!

Pam. Quidquid est id quod reliquit, profuit. **La.** imo obfuit:

Nam illum uiuom & saluom uellem. **Ph.** impune optare istuc licet.

Ille reuiuiscet iam nunquam: & tamen, utrum malis, scio.

L. Here Philumenam ad se accersi hic iussit. dic iussisse te.

Ph. Noli fodere. iussi. **La.** sed iam eam remittet. **Ph.** scilicet.

Pam. Omnem rem scio, ut sit gesta: adueniens audiui omnia. **La.** at

Istos inuidos dii perdant, qui hæc libenter nunciant.

Pam. Ego me scio cauisse, ne ulla merito contumelia

Fieri à uobis posset: idq; si nūc memorare hic uelim,

Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,

Vere possim, ni te ex ipsa id magi uelim resciscere:

Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides,

Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.

Neque culpa hoc mea euenisse disidiū, id testor deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret sua modestia;
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me est Phidippe, aut Philomena:

Nunc me pietas matris potius cōmodum suadet sequi.
La. Pamphile, ad aures haud iuuito sermo mihi accessit tuus,

Cum te post putasse omnes res præ parēte intellego.
Verum uide, ne impulsus ira prauè insistas Pāphile.

Pam. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita est pater,

Quod nollem: & sæpe, quod uellem, meritam scio:
Amoq; & laudo, & uehementer desidero:

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illiq; exopto, ut reliquam uitam exigat

Cum eo uiro, me qui sit fortunatior:

Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.

Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. L. si sanus sies,

Iube illam redire. Pam. non est consilium pater:

Matris seruibo commodis. La. quò abis? mane,

Mane inquam: quò uadis? Ph. quæ hæc pertinacia est?

La. Dixi Phidippe hanc rem ægre laturū esse cum:

Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.

Ph. Non credidi *a*depol adeo inhumanum fore:

Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?

Si est, ut uelit reducere uxorem, licet:

Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.

La. Ecce autem, tu quoque proterue iracundus es.

Ph. Percontumax redisti huc nobis Pamphile.

La. Decedet iam ira haec: etsi merito iratus est.

Ph. Quia paululum uobis accessit pecunia,

Sublati animi sunt. La. etiam mecum litigas?

Ph. Deliberet, renunciuetque hodie mihi,

Velit ne, an non; ut alij, si huic non sit, fiet.

La. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?

Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:

Quae dico parui pendunt. porto hoc iurgium ad

Vxorem: cuius fiunt consilio omnia haec:

Atque in eam hoc omne, quod mihi egre est, euomam.

THESES ETHICAE.

- 1 Voluptuariorum est, uixit, dum uixit, bene.
- 2 Mariti boni est fideli, amico & clementi animo in uxorem esse.
- 3 Pietas in matrem anteponenda est pietati in uxorem.
- 4 Ditioribus sublati animi adsunt.

ACTVS QVARTI SCENAE I

PERIOCHA.

Cognoscit Phidippus peperisse filiam, et cum uxore altercatur, cuius in conscientia flagitij filiae ethos est anxium: Senis autem scœuum.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

Iambici octonarij acatalecti, & catalectici & unus quaternarius. Item trochaici octonarij catalectici & acatalecti.

Perij, quid agam? quò me uortam? quid meo respondebo uiro

Misera? nam audisse uocem pueri uisu' est uagientis:

Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:

Quòd si rescuierit peperisse, id qua causa clam habuisse me

Dicam, non ædepol scio.

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.

P. Vxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.

Atque eccam uideo. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi ne

Mi uir? P. uir ego tuus? tu uirum me, aut hominē adeo esse deputas?

Nam si utrumuis horum mulier unquam tibi uisus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus?

P. at rogas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? My. istuc rogare

æquom est patrem?

P. Perij. ex quo censes, nisi ex illo; cui data est nuptum,
obsecro?

P. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed de
miror,

Quid sit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos ce
lare uolueris

Partum: præsertim cum & recte, & suo pepererit
tempore.

Adeo ne peruicaci esse animo, ut puerum præoptares
perire,

Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore fir
miorem,

Potius, quàm esset cum illo nupta aduersus animi lu
bidinem

Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ
te est penes.

M. Misera sum. *P.* utinam sciam ita esse istuc. sed nunc
mihi in mentem uenit,

Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum
cepimus:

Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cū eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamuis causam hunc suspicari, quàm ipsam ue
ram, mauolo.

P. Multo prius sciui, quàm tu, illum amicam habere
Myrrhina:

Verum id uitiū ego nunquā decreui esse adolescētie:

Nam

Nam id omnibus innatum est. at pol iam aderit, cum
se quoque oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti us
que adhuc,

Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset
ratum.

Id nūc res iudiciū hæc facit, quo pacto factū uolueris
M. Adeon me esse peruicacem censes cui mater siem,
Vt eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimo
nium?

P. Tun' prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod
sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui uidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum pos
tea,

Si modeste ac raro hoc fecit? nō ne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, quō
nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese de repente auellere,
Qui cum tot consuesset annos; non eum hominem dis
cerem,

Nec uirum sati' firmum gnata. M. mitte adolescentem
obsecro,

Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni:

Roga, uelit ne, an nō uxorem. si est, ut dicat uelle se,

Redde: sin est autem, ut nolit, recte consului meæ.

Ph. Siquidem ille ipse non uolt, & tu sensisti esse in

eo Myrrhina

Peccat

Peccatum: aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.

Quam ob rem incendor ira, te esse ausam hæc facere iniussu meo.

Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam uelis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hæc qui postulem: Ibo intro, atque edicam seruis, ne quoquam efferrī sinant.

M. Nullam pol credo mulierem me miseriore uiuere. Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, rescierit,

Non æ pol clam me est; cum hoc, quod leuius est, tam animo iracundo tulit:

Nec, qua uia sententia eius mutari possit, scio.

Hoc mi unum ex plurimis miserijs relliquom fuerat malum,

Si, puerum ut tollam, cogit, cuius qui sit nescimus pater:

Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:

Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit nosci, qui fiet:

Ipsē eripuit ui, in digito quem habuit, uirgini abiens annulum:

Simul uereor, Pamphilus ne orata nostra nequeat diutius

Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

Thefes

- 1 Subitanea animum perturbatum magis perturbant, & commouent.
- 2 Rectus & legitimus partus non est celandus.
- 3 Liberi cum uocentur pignora, amorem inter affines & coniuges pariunt ardentioorem.
- 4 Non bene collocatur filia scortatori & foris pernoctanti. Siquidem consueti haud facile à uaga potissimum libidine arcentur.
- 5 Maritorum uitia si moderata & rara fuerint, dissimulanda sunt, sicut & uxorum, praesertim apud Christianos.
- 6 Stultus est qui Xantippen sibi obsecundare speret.

ACTVS QVARTI SCENAE II

PERIOCHA.

Insertum pathos maternæ gratificationis, ut undique Pamphilus oppugnetur. ethos utriusq; laudabile.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

Iambici octonarij.

Non clam me est mi gnate, tibi me esse suspectam, uxorem tuam

Propter meos mores hinc abiisse: etsi ea dissimulas sedulo:

Verum ita me dij ament, itaq; obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut

Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Teſ

Teq; ante quam me amare rebar, ei rei firmasti fidē.
 Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto
 me habueris

Prepositam amor tuo: nunc tibi me certum est con-
 tra gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietati
 scias.

Mi Pamphile, hoc & uobis, & meæ commodum fas
 me arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decre-
 ui patre,

Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet rellis-
 (qua,

Quin tua Philumena ad te redeat. Pam. quæso quid
 istuc consili est?

Illiu' stultitia uicta, ex urbe tu rus habitatum mi-
 gres?

Haud facies; neque sinam, ut qui nobis mater maledi-
 ctum uelit,

Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.

Tum tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos
 dies

Mea causa, nolo. S. nihil iam mi istæc res uoluptatis
 ferunt:

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: sabias
 iam tenet

Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma,
 ut ne cui meæ

Longinquitas ætatis obstet, mortem ue exoptet meã.

Hic

Hic uideo me esse inuisam immerito: tempus est concedere:

Sic optume, ut ego opinor, omnes causas praecidam omnibus,

Et me hac suspicionem exoluam, & illis morē gesserō. Sine me obsecro effugere, uolgens quod male audit mulierum.

Pa. Quam fortunatus ceteris sum rebus, absque una hac foret,

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. So. obsecro mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quaeque est, in animū inducas pati.

Si cetera sunt ita, ut tu uis, itaq; ut esse ego illam existumo,

Mi gnate da ueniam hanc mihi, reduc illam. Pam. uē misero mihi.

So. Et mihi quidem: nam haec res non minus me male habet, quam te gnate mi.

THESES ETHICAE.

- 1 Filiorum est errata parentum dissimulare.
- 2 Parentes gratis liberis gratiam referre satagunt.
- 3 Urbana uita multo festiuior est quam rusticana.
- 4 Aetas omnia aufert.

ACTVS QVARTI SCENAE III

Periocha

Aduenit Laches & probat uoluntatem uxoris, & filio aduersatur.

LACHES, SOSTRATA,
PAMPHILVS:

Trochaici iambiciq; octonarij, senarius unus, & quaternarius unus.

Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi uxor:

Istuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere,

Quod faciundum fortasse sit postidea, hoc nunc si feceris.

S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

So. Spero mecastor. L. i ergo intro, & compone, que simul tecum

Ferantur: dixi. So. ita ut iubes, faciam. Pam. pater.

L. Quid uis Pamphile? Pam. abire hinc matrem? minime. La. quid ita istuc? Pam. quia

De uxore incertus sum etiam, quid facturum siem. La. quid est?

Quid uis nisi reducere? Pam. equidem cupio, & uix contineo: sed

Non minuam meum consilium: ex usu quoddam est, id persequar.

Credo, si non redducam, ea gratia concordem magis fore.

L. Nescias

L. Nescias: uerum id tua refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit: odiosa hæc æta' st adolescentulis:
E medio æquom excedere est: postremo iã nos fabulæ
Sumi Pamphile, senex, atque anus.

Sed uideo Phidippum per tempus egredi: accedamus.

THESES ETHICAE.

- 1 Pro fortuna animus flectitur.
- 2 Maturior rei conficiendæ expeditio utilior & laudabilior est.
- 3 Ex duobus utilibus utilius eligendum est.
- 4 Causa dissidij sedulo est tollenda.
- 5 Senes odiosi sunt adolescentulis.

ACTVS QVARTI SCENAE IIII

PERIOCHA I. C.

Indicat Phidippus cum gaudio puerum esse natum
Hic uero communi senum studio uehementer urgetur
ad reducendam uxorem, & undique oppugnatur
Pamphilus. Et he senum asperiora. Adolescentis per-
culsum & inops consilij.

PHIDIPPVS, LACHES,

PAMPHILVS.

Iambici senarij.

Tibi quoque ædepol sum iratus, Philumena,
Grauiter quidem: nam hercle abs te factum est
turpiter:

b

Etsi

Etsi tibi causa est de hac re. mater te impulit:

Huic uero nulla est. L. opportune te mihi

Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?

Pam. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operia?

L. Dic filia, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne reuereatur, minus iam quo redeat domum. Ph. ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

A Myrrhina haec sunt mea uxore exorta omnia.

Pam. Mutatio fit. Ph. ea nos perturbat Laches.

Pam. Dum ne reducam, turbent porro, quam uelint.

Ph. Ego Pamphile esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sane perpetuam uolo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. Pam. sensit peperisse: occidi.

L. Puerum? quem puerum? Ph. natus est nobis nepos:

Nam abducta à uobis praegnans fuerat filia,

Neq; fuisse praegnantem unquam ante hunc sciui diem.

L. Bene, ita me dii ament, nuncias: & gaudeo

Natum illum, & tibi illam saluam: sed quid mulieris

Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?

Nos ne hoc celatos tandiu? nequeo satis,

Quam hoc mihi uidetur factum praeue, proloqui.

Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi

Laches.

Pam. Etsi iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,

Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi Pamphile hic iam consultatio est.

Pam. Perij. L. hunc uidere saepe optabamus diem,

Cum

Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
 Euenit: habeo gratiam dijs. Pam. nullu' sum.
 L. Reduc uxorem, ac noli aduorsari mihi.
 Pam. Pater, si illa ex me liberos uellet sibi,
 Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
 Non me clam haberet, quæ celasse intellego.
 Nunc, cum eius alienum esse à me animum sentiam,
 Nec conuenturum inter nos posthac arbitrer,
 Quam ob rem reducam? L. mater quod suasit sua,
 Adolescens mulier fecit: mirandum ne id est?
 Censen' te posse reperire ullam mulierem,
 Quæ careat culpa? an quia non delinquunt uiri?
 ph. Vosmet uidete iam Lache, & tu Pamphile,
 Remissam opu' sit uobis, an reductam domum:
 Vxor quid faciat, in manu non est mea:
 Neutra in re uobis difficultas à me erit.
 Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
 Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
 Ut alamus nostrum. Pam. quem ipsa neglexit, pater,
 Ego alam? L. quid dixti? cho, an non alemus Pama-
 phile?
 Prodemus quaeso potius? quæ hæc amentia est?
 Enimuero prorsus iam tacere non queo:
 Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsentem hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
 Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
 Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
 Matrem non posse habere hanc uxorem domi;

Pollicita est ea se concessuram ex adibus.

*Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam
uides;*

Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.

Erras, tui animi si me esse ignarum putas.

Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum,

Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?

Sumptus, quos fecisti in eam, quam animo aequo tulus

Egi, atque oravi tecum, uxorem ut duceres:

Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.

Quæ tum obsecutus mihi fecisti ut decuerat.

Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum.

Cui tu obsecutus, facis huic adeo iniuriam.

Nam in eandem uitam te reuolutum denuo

Video esse. Pam. mène? La. te ipsum: & facis iniuriam,

Cum fingis falsas causas ad discordiam,

Vt cum illa uiuas, testem hanc cum abs te amoueris:

Sensitq; adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,

*Quamobrem abs te abiret? Ph. plane hic diuinat: nam
id est.*

Pam. Dabo iusiurandum nihil esse istorum tibi. La. ab

Reduc uxorem, aut, quamobrem non opu' sit, cedo.

Pam. Non est nunc tempus. La. puerum accipias: nam

is quidem

In culpa non est. post de matre uidero.

Pam. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio:

Tot nunc me rebus miserum concludit pater.

Abibo hinc, presens quando promoueo parum.

Nam

Nam puerum credo iniussu non tollent meo,
 presertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus.

La. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
 Num tibi uidetur esse apud sese? sine.

Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. maxime.
 Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira est: nam ipsa narrauit mihi:

Id ego præsentem hoc tibi nolebam dicere:

Neque ei credebam primo: nunc uero palam est.

Nam omnino abhorrere animū huic uideo à nuptiis.

La. Quid ergo agam Phidippe? quid das consili?

Ph. Quid agas? meretricem hanc primum ad eundam
 censeo:

Oremus: accusemus grauius: denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea:

La. Faciam ut mones. puer eho, curre ad Bacchidem
 hanc

Vicinam nostram: huc euoca uerbis meis.

Et te oro porro, in hac re adiutor sis mihi. Ph. ah,

Iam dudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,

Manere affinitatem hanc inter nos uolo,

Si ullo modo est ut possit, quod spero fore.

Sed uis ne adesse me una, dum istam conuenis?

La. Imo uero abi, aliquam puero nutricem para.

THESES ETHICAE I. VV.

1 Non decet nurum à socru morosa secedere.

b 3

Affie

- 2 Affinitas non est temere dirumpenda, sed fouenda ut sit perpetua.
- 3 Liberi patrem sequuntur, uel iurisconsultorum sententia.
- 4 Puer alendus & educandus est à patre.
- 5 Parentes propter nepotes, & eorum posteritatem plurimum gaudent. Vulgo enim dicitur progeniem in circulum abire, itaq; gratiorem.
- 6 Communia sunt cuncta inter uxorem & maritum, ne qua discordia oboriatur.
- 7 Prudentissimus hic fingitur adolescens, uxorem suam traducere nolens.
- 8 Vxores & earum matres pellicatum non tolerant.

ACTVS QVINTI SCENAE I

PERIOCHA.

Accersita Bacchis suspicione consuetudinis suae liberat Pamphilum. huius est persona non improba. senis satis prudens.

BACCHIS, LACHES.

Iambici octonarij acatalecti & catalectici trochaici octonarij & unus quaternarius.

Non hoc de nihilo est, quòd Laches nunc me conuentam esse expetit:
Nec pol me multũ fallit, quin, quod suspicor, sit quod uelit.

La. Videns

La. Videndum est, ne minu' propter iram hanc impe-
trem, quàm possiem;

Aut ne quid faciam plus, quod me post minu' fecisse
satiu' sit.

Aggrediar. Bacchis, salue. Bac. salue Lache. La. credo
ædepol te (iussi

Nō nihil mirari Bacchis, quid sit, quapropter te huc
Foras puerum euocare.

Ba. Ego pol quoque etiam timida sum, cum uenit mi
in mentem, quæ sim,

Ne nomen mihi questus obstet apud te: nam mores fa-
cile tutor.

L. Si uera dicis, nihil tibi periculi à me est mulier: nam
iam etate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci
æquom:

Quo magis, oēs res cautius ne temere faciam, accuro.
Nam si id nunc facis, facturæ es, bonas quod par
est facere:

Inscitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquona
est.

Ba. Est magna æcastor gratia, de hac re quam tibi ha-
beam. nam qui

Post factam iniuriam se expurget, mihi parum profit:
sed

Quid istuc est? La. meum receptas filium ad te Pam-
philum. Ba. ah.

La. Sine dicam. uxorem hanc prius quàm duxit, uo-
strum amorem pertuli.

Mane : nondum etiam dixi id, quod uolui. nunc hic
uxorem habet,

Quere alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est.

Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadem ista ætate tu.

Ba. Quis id ait? **La.** socrus. **Ba.** mène. **La.** te ipsam: & filiam abduxit suam,

Puerumq; ob eam rem clam uoluit, qui natus est, extinguere.

Ba. Aliud si scirem, qui firmare meã apud uos possem fidem,

Sanctius quàm iusiurandũ, id pollicerer tibi **Laches**,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me **Pamphilum**.

La. Lepida es. sed scin', quid uolo potius sodes facias?

Ba. quid cedo?

La. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc iusiurandum idem

Polliceare illis: exple animum his, teq; hoc crimine expedi.

Ba. Faciam. quod pol, si esset alia ex hoc questu, haud faceret, scio,

Vt de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:

Sed falsa fama esse nolo gnatum suspectum tuum,

Nec leuiorẽ uobis, quibus est minime æquom, uiderier

Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ue commodem.

La. Facilem, beneuolumq; lingua tua iam tibi me redi-
dit:

Nam non sunt sola arbitrata hæc, ego quoque hoc etiã
credidi.

Nunc cum ego te esse præter nostram opinionẽ coma-
peri,

Fac eadẽ ut sis porro: nostra utere amicitia, ut uoles.
Aliter si faci'. sed reprimam me, ne ægre quidquam
ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, quali' sim amicus, aut
quid possiem;

Potius quam inimicus, periculum facias. B. faciam se-
dulo.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Bona est meretrix & senex frugi præter natura-
ram.
- 2 Moderari iram prudentis est. Hac enim sæpe plus
fit quam decet.
- 3 Meretrices non facile mores mutant.
- 4 Senis decorum est, ut peccatis non indulgeat, ut
cuncta prudenter agat.
- 5 Purgatio post factam iniuriam inutilis est.
- 6 Mariti non sunt impediendi per scorta.

ACTVS QVINTI SCENAE II

PERIOCHA.

Communicatur excusatio Bacchidis cū Phidippo,

b s & ex

Et exoratur ut eadem illa mulieribus dicat. Senilia
ethe pertinacia, Bacchidos come.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Iambici octonarij catalectici, Et unus quater-
narius catalecticus.

Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod
opus sit,
Benigne præbeatur.

Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit,
facito.

La. Noster socer, uideo, uenit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat per sancte. Ph. haecine ea
est? La. haec est.

P. Nec pol istæ metuunt deos: neq; has respicere deos
opinor.

Ba. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire,
Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut ux-
or redeat,

Oportet: quod si perficio, non poenitet me fame,
Solam fecisse id, quod aliae meretrices facere fugitant.

La. Phidippe, nostras mulieres suspectas falso nobis
In re ipsa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur.
nam si

Compererit falso crimini tua se uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus
gnatus,

Quod

Quod peperit uxor clam, id leue est: cito ab eo hæc
ira abscedet. (gnum

profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio di-
ph. Velim quidem hercle. La. exquire: adest: quod satis
sit, faciet Ba. faciam.

ph. Quid istæc mihi narras? an quia non tute audisti
dudum,

De hac re animus meus ut sit Laches? illis exple mo-
do animum.

La. Queso ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita tute
te, ut serues.

Ba. Ob eam rem uis ergo intro eam? La. i, atque exple
animum his, ut credant.

Ba. Eo: etsi scio pol his fore meum conspectum inui-
sum hodie:

Nam nupta meretrici hostis, à uiro ubi segregata est.

La. At hæ amicae erunt, ubi, quam obrem adueneris, re-
sciscent. Ph. atqui

Easdem amicas fore tibi promitto, rē ubi cognorint:
Nam illas errore, & te simul suspicionem exolues.

Ba. Perij, pudet Philumenæ: sequimini me intro huc
ambæ.

La. Quid mi est, quod malim, quam quod huic intelle-
go euenire, ut

Gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi una prosit?

Nam si est, ut hæc nūc Pāphilū uere ab se segregarit;

scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & glori-
am esse;

Referetq;

Referetq; gratiam ei, unaq; opera nos sibi amicos
iunget.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Nutrices ebrae infantum sunt neglegentiores.
- 2 Meretricibus nulla est religio aut fides.
- 3 Tormentis sepe ueritas exploratur.
- 4 Insolitum est meretrices coniugibus studere.
- 5 Leuia errata non debent disidij esse causa.
- 6 Nupta meretrici hostis est absente marito.

ACTVS QVINTI SCENAE III

PERIOCHA.

Reducitur Parmeno ad catastrophem fabulae: Quae
nuntio huius ignorantis omnia perficitur.

PARMENO, BACCHIS.

Trochaici iambiciq; octonarij catalectici.

A Edepol nae esse meam herus operam deputat
parui preti,

Qui ob rem nullam misit: frustra ubi totum descendi
diem,

Myconium hospitem dum expecto in arce Callidem
midem.

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque uene
rat,

Accedebam: adolescens, dic dum quaeso, tun' es Mycon
nius?

Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem Pam
philum

Hic

hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam
esse arbitror.

Denique hercle iā pudebat: abij. sed quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem uideo? quid huic hic rei
est?

Ba. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad
Pamphilum.

Pa. Quid eò? Ba. dic me orare, ut ueniat. Pa. ad te? B.
imo ad Philumenam.

Pa. Quid rei est? B. tua quod nil refert, percontari de
sinas.

Pa. Nil aliud dicam? B. etiam: cognosse annulum illum
Myrrhinam

Gnatæ suæ fuisse, quem mihi ipsu' olim dederat. Par.
scio,

Tantum ne est? Ba. tantum: aderit continuo, hæc ubi
ex te audiuerit.

Sed cessas? Pa. minime equidem: nam hodie mihi pote
testas haud data est:

Ita cursando, atque ambulando totum hunc contriui
diem.

Ba. Quantam obtuli aduentu meo letitiam Pamphi-
lo hodie?

Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui pene harum ipsiusq; opera
perijt:

Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habitu-
rum, reddo:

Qua

Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui.
 Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniundis.
 Nam memini, abhinc menses decem fere ad me nocte
 prima

Confugere anhelantem domum sine comite, uini ple-
 num,

Cum hoc annulo extimui illico: mi Pamphile inquam
 amabo,

Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulū istum
 nactus?

Dic mihi. ille alias res agere se simulare. postquam id
 uideo;

Nescio quid suspicari ei magi cœpi; instare, ut dicat.
 Homo se fatetur ui in uia nescio quā compressisse:

Dicitq; sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:

Eum cognouit Myrrhina in digito modo me habentē:

Rogat, unde sit: narro omnia hæc: inde est cognitio
 facta,

Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde
 hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigisse letor:

Etsi hoc meretrices aliæ nolūt: neque enim est in re
 nostram,

Vt quisquam amator nuptijs letetur. uerum æcastor
 Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam
 partes.

Ego dum illo licitum est usa sum benigno, & lepido,
 & comi.

*Incommode mihi nuptijs euenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi euēiret.
Multa ex quo fuerint commoda, eiu' incommoda
æquom est ferre.*

THESES ETHICAE.

- 1 *Serui operam suam extollunt & laudant.*
- 2 *Curiositas præsertim in seruis est damnanda.*
- 3 *Meretrix bona sæpe commodare potest, & omnes suspitiones exoluere.*

ACTVS QVINTI SCENAE IIII

PERIOCHA I. C.

Fabulae finis. Persona Pamphili cognita re de anulo leta: Serui curiosa: Bachidis commoda.

PAMPHILVS, PARMENO,
BACCHIS.

*Iambici octonarij & senarij, quaternarius unus,
Trochaici aliquot.*

Vide mi Parmeno etiam sodes, ut mi hæc certa
& clara attuleris;

Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falso frui.

*Par. Visum est. Pam. certone? Par. certe. Pam. deus sum
si hoc ita est. Par. uerum reperies.*

*Pam. Mane dum sodes: timeo ne aliud esse credam atq;
aliud nuncies.*

Pa. Maneo. Pam. sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinam,

Suum annulum habere Bacchidem. Par. factum. Pam.
eum, quem ego olim ei dedi:

Ea q̄; hoc te nunciare mihi iussit: itane factum? Par.
ita inquam.

Pam. Quis me est fortunatior, uenustatis q̄; adeo ple-
nior? egon'

Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? nescio. Par.
at ego scio. Pam. quid?

Par. Nil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipso
quid sit boni,

Scio. Pam. egone, qui ab Orco mortuum me reducem
in lucem feceris,

Sinam sine munere à me abire? ah nimium me ingra-
tum putas.

Sed Bacchidem eccam uideo stare ante ostium:

Me expectat credo: adibo. B. salue Pamphile.

Pam. O Bacchis, o mea Bacchis, seruatrix mea.

B. Bene factum, & uolupte est. Pam. factis, ut credam,
facis:

Antiquam q̄; adeo tuam uenustatem obtines,

Vt uoluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocun-
que adueneris,

Semper fiet. B. at tu æcastor morem antiquum, atque
ingenium obtines,

Vt unus hominum homo te uiuat nunquam quisquam
blandior.

Pam. Ha, ha, hæ, tu ne mihi istuc? B. recte amasti Pam-
phile uxorem tuam:

Nam

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod
nossem, uideram:

Perliberalis uisa est. Pam. dic uerum. Ba. ita me dij
ament Pamphile.

Pam. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti iã patri?

B. nil. Pam. neque opus est

Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœ
dijs,

Omnia ubi omnes resciscunt. hic, quos par fuerat res
sciscere,

Sciunt; quos non autem scire æquom est, neque rescie
scunt, neque scient.

B. Imo etiam, hoc qui occultari posse facilius credas,
dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando se meo

Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Pam.
est optume:

Speroq; rem hanc esse euenturam nobis ex sententia.

Par. Here, licet me scire ex te, hodie quid sit quod fe
ci boni?

Aut quid istuc est, quod uos agitis? Pam. non. Par. sus
spicor tamen.

Ego ne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? Pam. ne
scis Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærum
na extraxeris.

Par. Imo uero scio, neque hoc imprudens feci. Pam.
ego istuc sati scio. Par. an

391 HECYRA TERENTII.

*Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod factum
est usu sit?*

Pam. Sequere me intro Parmeno. Par. sequor. equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.

THESES ETHICAE I. VV.

1 *Prudentis est circumspicere ne falso gaudio fruatur.*

2 *Fortunatiores se deos esse censent.*

3 *Nuncio subito plerique sunt magis solliciti.*

4 *Heri grati esse cupiunt uel in seruos leta nunciantes.*

5 *Rarissime emulæ uxores laudant.*

FINIS HECYRAE.